

Определящи насоки в помощ на доставчиците на онлайн игри за практическото разбиране и спазването на човешките права и основните свободи в информационното общество, и по-специално по отношение на член 10 от Европейската конвенция за правата на човека

Предговор

1. Като част от определения от Управителния комитет по медии и нови комуникационни услуги (CDMC) мандат на Групата специалисти по права на човека в информационното общество (MC-S-IS), на последната беше възложено разработването на специфични инструменти в помощ на основните, както държавни така и недържавни, участници в практическото разбиране и спазването на човешките права и основните свободи в информационното общество, и по-специално по отношение на член 10 от Европейската конвенция за правата на човека.
2. В следствие на това Групата специалисти по права на човека в информационното общество взе решение да изработи определящи насоки за човешките права, насочени към основните заинтересовани страни. Тези насоки целят да дадат, в конкретния случай на доставчиците на онлайн игри, разбираеми и практични съвети относно обичайните им ежедневни дейности. Основани на нормативните инструменти на Съвета на Европа (СЕ) в тази област, те са директно насочени към заинтересованите действащи лица и са пригодени към специфичната им професионална среда.
3. За да подсигури практическата насоченост на тези насоки, Групата специалисти по права на човека в информационното общество влезе във връзка и изгради сътрудничество с Европейската федерация за интерактивен софтуер (ISFE), която даде коментарите си в различните етапи на изработване на проектонасоките. Също така, Федерацията взе участие в организирана от Секретариата на Медийната секция на СЕ работна среща с производител на игри и експерти от Съвета на Европа, както и беше представена на обсъжданията по време на 9-то заседание на Групата специалисти по права на човека в информационното общество. MC-S-IS би искала да продължи и след завършване на текста това положително сътрудничество, за да подобри разпространението и влиянието му сред доставчиците на онлайн игри.
4. Въпреки че са основани на съществуващите норми на Съвета на Европа, тези определящи насоки се отличават от посочените обичайни инструменти в това, че са директно насочени към доставчиците на онлайн игри, за да ги направи съпричастни към свързаните с човешките права аспекти в ежедневните им дейности и работа. Насоките нямат задължителен характер за доставчиците и по-скоро представляват източник на информация и ориентир относно въпросите за правото на личен живот, сигурност и свобода на изразяване.

5. Насоките имат три части: (1.) ролята и мястото на доставчиците на онлайн игри по отношение на човешките права в информационното общество, (2.) практически насоки, съдържащи съвети и помощ, (3.) откъси от нормативните инструменти на Съвета на Европа, които имат отношение към онлайн игрите.

Определящи насоки за човешките права в помощ на доставчиците на онлайн игри

Всеки има право на свобода на изразяване. Това право включва свободата да отстоява своето мнение, да получава и да разпространява информация и идеи без намеса на държавните власти и независимо от границите. Този член не забранява на държавите да въвеждат разрешителен режим за дейността на радио- и телевизионните компании и производителите на кинематографична продукция.

Ползването на тези свободи, доколкото е съпроводено със задължения и отговорности, може да бъде обусловено от процедури, условия, ограничения или санкции, които са предвидени от закона и са необходими в едно демократично общество в интерес на националната и обществената сигурност, териториалната цялост, за предотвратяване на безредици или на престъпления, за защитата на здравето и морала, както и на репутацията или на правата на другите, за предотвратяване на изтичането на секретна информация или за поддържане на авторитета и безпристрастността на правосъдието.

Член 10 на Европейската конвенция за правата на човека

Всеки има право на зачитане на неговия личен и семеен живот, на неговото жилище и тайната на неговата кореспонденция. Намесата на държавните власти в ползването на това право е недопустима освен в случаите, предвидени в закона и необходими в едно демократично общество в интерес на националната и обществената сигурност, или на икономическото благосъстояние на страната, за предотвратяване на безредици или престъпления, за защита на здравето и морала или на правата и свободите на другите.

Член 8 на Европейската конвенция за правата на човека

Разбиране на ролята и мястото на доставчиците на онлайн игри за подпомагането и спазването на човешките права

6. Доставчиците (концептуални дизайнери и издатели) на онлайн видео игри създават и разпространяват продукти, които могат да подпомогнат упражняването и ползването на

човешките права и основните свободи, по-специално свободата на изразяване и създаването и обмена на съдържание и съобщения, като същевременно зачитат правата на другите. Замислени и разпространени по подходящ начин игрите могат да бъдат мощно средство за подобряване на обучението, творческата креативност и социалните взаимодействия, и по този начин да подпомогнат ползвателите им да се възползват от благотворните аспекти на информационното общество.

7. При все това, както и други видове съдържание, онлайн видео игрите могат неумишлено да засегнат права, чувствителността и достойнството на определени личности, и по-специално на децата. Потенциалното им въздействие може да нарасне, доколкото тези игри стимулират опита от играта да стане по-креативен и по-интерактивен (така че възможностите за изразяване, интерактивност и обмяна на съдържание с другите играчи също нарастват) и по-реалистичен (така че визуалните ефекти от тези игри да се доразвият).
8. Онлайн игрите могат да имат важна положителна роля в живота и развитието на личностите, по-специално на децата и подрастващите. Затова е уместно да се проучи мястото на правата и свободите, на ценностите и достойнството в създаването и разпространението на игри. Нека припомним в тази връзка, че упражняването на правото на свобода на изразяване налага задължения и отговорности, а именно що се отнася до защитата на здравето и морала и правата на другите, които издателите на онлайн игри се приканват да съблюдават, когато взимат решения относно съдържанието на игрите си.
9. Затова създателите и издателите на игри трябва да се насърчават да подпомагат и благоприятстват благосъстоянието на играещите; те редовно трябва да оценяват и преразглеждат информационните си политики и практики, по-специално от гледна точка защитата на децата и отговорното ползване на игрите, като същевременно спазват основните права, в случая правото на свобода на изразяване и правото на зачитане на личния живот и кореспонденция. От друга страна, трябва да се отбележи, че държавите-членки, гражданското общество, другите участници от частния сектор, родителите и самите играещи също имат значима роля: те трябва да сътрудничат помежду си и да повишават грамотността на децата за правилното ползване на игрите, както и да подпомагат доставчиците на игри да изпълнят ролята си.
10. Във тази връзка създателите и издателите на онлайн игри се приканват да се запознаят с следващите по-долу насоки, да ги проучат и обсъдят и да направят всичко по силите си да ги спазват. Освен това те се насърчават да отбележат тези насоки в игрите и условията за ползването им.
11. Последващите насоки не влизат в противоречие и трябва да се прилагат заедно със съществуващите задължения приложими към доставчиците на онлайн игри и дейността им, произтичащи от националните, европейското и международното законодателства.

Обхват на приложение на насоките

12. Следващите по-долу определящи насоки основно се отнасят до онлайн игрите, въпреки че някои от тях могат да се прилагат за игри, които не се играят в мрежа. Това са (1) класическите мрежови игри и с карти често предлагани от уеб-порталите, (2) персоналните компютри (PC) или игровите конзоли с възможност за игра в мрежа, (3) игрите с много играчи, например игри в мрежа с масивно много играчи, при които участниците могат да играят самостоятелно или в екип във виртуалното пространство, и (4) развлекателните игри, които предоставят платформа за други видове обучение, упражнения и интерактивни приложения.

Необходимо е да се отбележи, че тези насоки са приложими за всички онлайн игри, независимо от използваната платформа за доставяне на игровото съдържание (фиксиран и мобилни игрови конзоли, персонални компютри или мобилни телефони).

13. Насоките основно са предназначени за концептуалните дизайнери и издателите на онлайн игри. Някои от определящите насоки, като тези отнасящи се до изработването на инструменти за родителски контрол, могат да бъдат прилагани към дейността на производителите на конзоли и игрови платформи.
14. Въпреки че виртуалните онлайн светове, като *Втори живот*, често повдигат въпроси свързани със социалните взаимодействия онлайн, поставяни понякога и от игрите, за целите на настоящите насоки те не се разглеждат като онлайн игри. В сравнение с онлайн игрите, тези въображаеми светове представляват в минимална степен програмиран опит под контрола на издателя на игри. Те не съдържат и сценарий на игра, нито пък определени цели, които играещият трябва да постигне – елементи, които като цяло характеризират онлайн игрите.
15. Накрая, насоките не са предназначени за сайтовете за хазартни игри, каквито са виртуалните казина или сайтовете за онлайн облози/ залагания.

Определящи насоки

16. Преди да оповестите публично играта си, трябва да се погрижите да проучите и да прецените по какъв начин съдържанието и може да повлияе на човешкото достойнство, чувствителността и ценностите на играещите, в частност на децата. В тази връзка особено внимание трябва да се отдаде на рисковете, свързани с разпространение на следните видове съдържание:
- представяне на насилие (физическо, психическо и сексуално насилие), особено в игрите предназначени за малолетни, чието физическо, психическо и ценностно развитие може да бъде накърнено при излагане на такива изображения;
  - друго съдържание, което поради брутален, жесток, сексистки или унизителен характер може да повлияе на физическото, психическото и ценностното развитие на подрастващите;

- съдържание, което може да се възприеме като подтикващо към престъпно или опасно поведение (кражба, насилие, продажба и употреба на наркотици и т.н.);
- съдържание, което предава послания за агресивен национализъм, етноцентризъм, ксенофобия, расизъм и нетърпимост като цяло, включително и когато тези послания са прикрити.

17. Обмислете поддържане и прилагане към игрите на независими, включително комбинирани, етикети за качество и системи за класификация, като системата PEGI (Паневропейска информация за игри) и PEGI Код за сигурност онлайн (POSC), за да подобрите информираността на играещи, родители и обучаващи относно игри, чието съдържание може да повлияе на чувствителността и ценностите, по-специално като ползвате следните средства:

- използвайте лесно разпознаваеми знаци (например символи и пиктограми), за да обозначите чувствителното съдържание, най-вече съдържание с насилие, сексуално или расистко, или отнасящо се до наркотиците, или използващо обиден език, или представящо сцени на ужас, или свързано с хазарт;
- погрижете се тези знаци да са ясно обозначени и поставени на видно място върху опаковката и на уебсайта на играта, както и в препоръките за тези игри, направени в каталози, реклами и в предоставените със самите игри материали.

18. Когато издавате игри, предназначени за деца или подрастващи, предоставете на играещите, родителите и възпитателите подходяща информация за рисковете, свързани с игрите онлайн. Тази информация, която трябва да бъде достъпна на официалния език на държавата, в която играта се продава, и може да бъде полезно представена в образователен наръчник за родители, приложен към указанията за ползване на играта и/ или към самата игра, по-специално би могла да се отнася до:

- опасността от прекалено използване на онлайн играта и отрицателните физически и психологически последици, които могат да бъдат причинени от едно прекомерно ползване (например изолация, загуба на чувство за реалност, смущения в съня и т. н.);
- фактът, че играта е произведение на въображението, която може да е симулация на реалността, но не може да се сравнява с реалния свят и, в следствие на това, играещите не трябва да възпроизвеждат в реалния живот същите действия и поведение от играта;
- опасността за един играещ онлайн да попадне на незаконно и вредно съдържание, свалено от други играещи и информация и; насоки за родителите и възпитателите за начините за сигнализиране за наличието на такова съдържание;
- опасността, произтичаща от взаимодействието с други играещи (например тормоз, дразнене, агресивно дебнене) и, информация и съвети за средствата за разпознаване и намаляване на такива рискове;
- опасността от посегателство върху личния живот, свързана с обмяна на лични данни (име, адрес, номер на кредитна карта, снимки и видеозаписи) при онлайн игра.

19. Обмислете да включите в играта инструменти за родителски контрол, за да подпомогнете родителите и възпитателите да защитят подрастващите. Такива

инструменти за родителски контрол може да включват програми за времеви ограничения и за забрана на достъпа до играта след определено време, като така ще се намали опасността от прекомерно използване на играта и пристрастяване. Ако родителските средства позволяват филтриране и блокиране достъпа до определено съдържание, в съответствие с определящите насоки, съдържащи се в Препоръка (2008) 6 на Комитета на министрите на Съвета на Европа относно мерките за подобряване спазването на свободата на изразяване и информация по отношение на Интернет филтрите, подсигурете възможност процесът на филтриране да бъде прозрачен, едновременно и за родителите и за играещия, както и нивото на защита да подлежи на промяна в зависимост от играещия.

20. Помислете да включите в играта механизми, които в случай, че играещия попадне на незаконно или агресивно съдържание или поведение, да може лесно да сигнализира за проблемите, които е срещнал, да предупреди модератора на играта и да поиска помощ.

21. Преди да отстраните, създадено от играещия съдържание в играта трябва да проверите нелегалния или вреден характер на това съдържание, като например се свържете с компетентните власти на полицията. Без предварителна проверка, съществува опасност премахването да бъде възприето като посегателство върху легално съдържание и срещу правата и свободите на играещи, който е създал и разпространил съдържанието, и по-специално срещу правото му на свобода на изразяване и информация.

22. Обмислете да предложите механизми, които да позволяват автоматичното отстраняване на създадено от играещите съдържание, след определен период на бездействие, в частност за игрите предназначени за деца и подрастващи. Ако създаденото от играещите съдържание е достъпно онлайн за дълго време или постоянно, това представлява опасност да бъде накърнено тяхното достойнство, сигурност или личен живот, или да ги направи уязвими в момента или на по-късен етап в живота им.

23. Предоставете ясна информация на играещите за наличието на реклама или предлагане на продукти в играта като следват принципите, описани в чл. 10 на Кода за сигурност онлайн PEGI (POSC). Ако играта е предназначена за подрастващи, уверете се, че съдържанието на рекламните или предлаганите продукти е подходящо за възрастта на целевата група. По отношение на рекламата, съдържаща се в игрите, уверете се, че няма объркване между игра за деца и такава за възрастни, като спазвате описанието на играта, и по-специално като не включвате реклама или клипове за специфични за възрастните игри.

Приложение I

Откъси от съществуващите норми на Съвета на Европа, отнасящи се до ролята и отговорностите на доставчиците на игри

Препоръка № R (92)19 за видеоигрите с расистко съдържание

Комитетът на министрите, по силата на чл.15.*b* от Устава на Съвета на Европа,

Като има предвид, че целта на Съвета на Европа е постигането на по-голямо единство между неговите членове, а именно да защитава и разпространява идеалите и принципите, които са тяхно общо наследство;

В загрижеността си, че видео игрите с расистко съдържание, чието наличие в държавите-членки за съжаление е безсъмнено, разпространяват послание за агресивен национализъм, етноцентризъм, ксенофобия, антисемитизъм или за непоносимост като цяло, което се прикрива зад или се комбинира с насилие, или с осмиване;

Като затова счита, че такива игри не трябва да бъдат толерирани в демократичните общества, които зачитат именно правото на различие, независимо дали се отнася за раса, религия или друго;

В убедеността си още повече, че е необходимо да вземе мерки за прекратяване на производството и разпространението на игри, които се използват основно от младите хора;

Като припомня основните линии на Резолюция (68) 30 относно мерките, които трябва да бъдат взети срещу подбудата към расова национална или религиозна омраза, както и Резолюция (72) 22 относно премахването на необоснованата дискриминация и гаранциите срещу нея;

Като взима под внимание Декларацията относно нетолерантността – заплаха за демокрацията, която е приел на 14 май 1981 г.;

Като има предвид Резолюция (89) 7, отнасяща се до принципите за разпространение на носители на аудио-визуална информация с брутално, порнографско съдържание или на насилие, както и Европейската конвенция за трансгранична телевизия (Серия европейски договори, No. 132);

Препоръчва на правителствата на държавите-членки да:

а. преразгледат областта на приложение на националните си законодателства в областта на дискриминацията и расовата омраза, на насилието и защитата на децата, за да се уверят, че те се прилагат без ограничение и за производството и разпространението на видео игри с расистко съдържание;

б.) да причислят видео игрите към масмедията за целите на Препоръка (89) 7 относно принципите за разпространение на носители на аудио-визуална информация с брутално, порнографско съдържание или на насилие, както и тези на Европейската конвенция за трансгранична телевизия (Серия европейски договори, No. 132).

Препоръка № R (97)19 относно изобразяването на насилие в електронните медии

Комитетът на министрите, по силата на чл.15.b от Устава на Съвета на Европа,

Като има предвид, че целта на Съвета на Европа е постигането на по-голямо единство между неговите членове, а именно да защитава и разпространява идеалите и принципите, които са тяхно общо наследство;

Като припомня ангажираността си към основното право на свобода на изразяване, както то е гарантирано от Член 10 на Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи, както и към принципите за свободно разпространение на информация и идеи, и за независимост на медийните оператори, изразени именно в Декларацията за свобода на изразяване и информация от 29 април 1982 г.;

Като осъзнава международното измерение на безплатното изобразяване на насилие и отнасящите се до него разпоредби на Конвенцията за трансгранична телевизия (1989);

Като припомня, че по време на Четвъртата Министерска конференция за политиката на масмедии (Прага, 7-8 декември 1994 г.) министрите, отговорни за медийната политика отправиха към Комитета на министрите на Съвета на Европа План за стратегически действия за поощряване на медиите в демократичното общество, в рамките на който поискаха от Комитета на министрите да “изработи, в тясно сътрудничество с медийните професионалисти и регулаторните органи, възможни основни насоки относно изобразяването на насилие в медиите”;

Като припомня, че упражняването на правото на свобода на изразяване налага задължения и отговорности, които медийните професионалисти трябва да имат предвид и, че то може законно да бъде ограничено, за да се съхрани равновесието между ползването от тази свобода и зачитане на други права, основни свободи и интереси, защитени от Европейската конвенция за правата на човека;

Загрижен за глобалното нарастване на изобразяване на насилие в електронните медии, което го прави значителен социален проблем;

Като напомня, че насилието не може да се възприема като средство за разрешаване на всякакви видове конфликти, в това число и междуличностни конфликти;

Като констатира обаче, че насилието е част от ежедневната реалност в обществото и, че общественото право на информация включва също и информираността за различни прояви на насилие;

Като отбелязва, че насилието може да бъде изобразено по много начини от медиите, отговарящи на различни контексти, от информация до реклама и, че особено в последния случай, насилието понякога е банализирано или дори възхвалено, за да привлече по-широка публика;

Като отбелязва и, че каквато и да е търсената цел, насилието понякога се представя в електронните медии без да е обосновано по какъвто и да е начин от контекста, като достига неприемливи нечовешки и деградиращи нива, както и прекален общ размер;

Загрижен за вредите, които могат да произтекат за физическото, психическото и нравствено развитие на личността, и по-специално на младите хора, като нарастваща безчувственост към страданието, чувство на несигурност и недоверие;

Като отбелязва, че нарастващото изобразяване на насили не се възприема като проблем от всички отговорни лица в различните електронни медии;

Като оценява, че икономическите аргументи, издигнати от някои отговорни лица в електронните медии, не могат да оправдаят неоснователното изобразяване на насилие;

В убеждението си, че различни сектори на обществото трябва да понесат отговорностите си по отношение на изобразяването на насилие в електронните медии;

Като е убеден също, че всички професионалисти в електронните медии трябва да понесат отговорностите си, както и че те са най-добре поставени да се отнесат до въпроса за неоснователното изобразяване на насилие в електронните медии; и като приветства предприетите вече усилия от страна на някои професионалисти и сектори;

Препоръчва на правителствата на държавите-членки да:

а.) привлекат вниманието на професионалните среди от сектора на електронните медии, на секторните регулаторни органи, на образователните среди и на обществото като цяло, върху цялостната политическа рамка, съдържаща се в следващите по-долу основни насоки;

б.) вземат конкретни мерки за прилагането на основните насоки;

в.) осигурят, с всички подходящи средства, че засегнатите лица и органи са запознати с тези основни насоки, както и да съдействат за общ дебат по този въпрос;

г.) следят за ефективното им прилагане във вътрешноправните си системи.

Натоварва Генералния секретар на Съвета на Европа да уведоми правителствата на държавите-страни по Европейската конвенция за културата, които не са членове на Съвета на Европа, за съдържанието на настоящата препоръка.

Обхват на прилагане

Настоящата препоръка се отнася до неоснователното изобразяване на насилие в различни електронни медии на национално и трансгранично ниво. Неоснователният характер се определя от зададените в приложение към тази препоръка параметри.

Определения

За целите на тази препоръка:

а.) изразът „неоснователно изобразяване на насилие” означава разпространението на послания, думи и образи, съдържанието на които е свързано с представянето на насилие, чието изтъкване не се оправдава от контекста;

б.) изразът „електронни медии” обозначава услугите на радио-телевизионните програми, както и предоставянето на услуги като видео при поискване, Интернет, интерактивна

телевизия и т.н., или на продукти като видео игри, CD-ROM и други, с изключение на всякаква лична комуникация, която не е достъпна за публиката;

в.) изразът „отговорни за съдържанието” обозначава физическите и юридически лица, отговорни за съдържанието на посланията, думите и образите достъпни за публиката чрез различни електронни медии;

Насоки

Насока No. 1 – Обща рамка

Член 10 от Европейската конвенция за правата на човека, така както се тълкува от **юриспруденцията / съдебната практика** на Европейския съд за правата на човека трябва да съставлява общата правна рамка, когато се засягат въпроси за изобразяване на насилие в електронните медии.

По същество, свободата на изразяване включва и правото да предаваш и получаваш информация и идеи, които представляват изобразяване на насилие. Все пак, някои форми на неоснователно изобразяване на насилие мога т да бъдат ограничени по законен ред, като се вземат предвид задълженията и отговорностите, които произтичат от упражняване правото на свобода на изразяване, при условие, че такива форми на намеса в свободата на изразяване са предвидени от закона и са необходими в едно демократично общество.

По-конкретно, взетите мерки против неоснователното изобразяване на насилие в електронните медии могат законно да целят насърчаване зачитането на човешкото достойнство и защита на уязвимите групи, като децата и подрастващите, чието физическо, психическо и нравствено развитие може да бъде накърнено от излагане на такова показване.

Насока No. 2 – Отговорности и средства за действие на недържавните участници

Отговорните за съдържанието

Държавите-членки трябва да признаят и да вземат под внимание, че на първо място това са отговорните за съдържанието, от които се очаква да поемат задълженията и отговорностите, произтичащи от упражняването от тях право на свобода на изразяване, тъй като тяхна е основната отговорност за разпространяването съдържание на посланията, думите и образите. По-конкретно, операторите на електронни медии имат известни отговорности, когато взимат решение да разпространят съобщения, думи и образи, които представляват изобразяване на насилие, с оглед на потенциално вредното въздействие, което те могат да имат върху публиката, особено върху младите, както и върху обществото като цяло. Тези отговорности се поемат от медийните специалисти по различни начини в зависимост от естеството на всяка електронна медия, например:

1. като осигуряват по подходящ начин, че публиката е предварително достатъчно предупредена за насилствения характер на съобщенията, думите или образите, които ще им бъдат предоставени;
2. като създават секторни кодекси на поведение, които уточняват какви са конкретните отговорности на засегнатия професионален сектор;
3. като изработват вътрешни насоки, съдържащи критерии за оценка на съдържанието, за различните инициативи на електронната медия;
4. като изграждат, както на секторно ниво, така и на ниво инициативи на отделните медии, специфични консултативни и контролни механизми за мониторинг на прилагане на правилата за саморегулиране;
5. като взимат под внимание правилата за саморегулиране в договорните си отношения с представители на други сектори, като аудио-визуални продуценти, производители на видео игри, рекламни агенции и т.н.;
6. чрез редовни контакти и обмяна на информация с националните регулаторни органи, както и с институциите за саморегулиране в други държави.

Различните обществени сектори

Държавите-членки трябва да приемат и да вземат под внимание факта, че различни сектори от обществото имат отговорности в принадлежащите им области на дейност. Те могат да поемат отговорностите си по различни начини, например като се обърнат към отговорните за съдържанието, а именно чрез кампании за подобряване на уменията; като поощряват и предоставят медийно обучение; като подкрепят и предприемат проучвания за изобразяването на насилие и т.н.

По отношение на достъпа до и използването на електронни медии от деца и младежи вкъщи и в училище, както и тяхното разбиране относно излъчените от тези медии послания, думи и образи с насилие, специална е отговорността на родителите и учителите. Те могат да поемат отговорностите си по различни начини, например чрез:

1. развитие и поддържане на критично поведение по отношение на неоснователното изобразяване на насилие;
2. ползване на електронните медии по съвместен и избиращ начин, както и като изискват качествени продукти и услуги;
3. насърчаване на децата и младежите да развиват критично поведение, например посредством медийно обучение в семейството и в училище;
4. проучване на начини за ограничаване достъпа на децата и младежите до представяне на насилие в електронните медии, когато то може да навреди на физическото, психическото и нравственото им развитие;

Насока No. 3 – Отговорности и средства за действие на държавите-членки

Държавите-членки носят общата отговорност за благосъстоянието на населението си, за защитата на човешките права и да насърчават уважение към човешкото. Все пак, що се

отнася до неоснователното изобразяване на насилие в електронните медии, отговорността на държавите-членки е само допълваща, основната отговорност се пада на отговорните за съдържанието.

Национална медийна политика

Държавите-членки трябва да възприемат общ подход, който освен към отговорните за съдържанието, да е насочен към всички засегнати професионални и социални сектори. Този подход, където е необходимо, трябва да има за цел:

1. да насърчава изграждането на независими регулаторни органи за различните електронни медии. Тези органи трябва да разполагат със съответните компетенции и средства, за да регулират на национално ниво изобразяването на насилие;
2. да дава възможност на ползвателите на електронни медии, както национални така и чужди, които са недоволни от някои услуги и продукти със съдържание представлящо насилие, да могат да подадат жалба до регулаторните органи или друг компетентен национален орган;
3. сред условията за лицензиране на медийни оператори да бъдат включени определени задължения по отношение на изобразяването на насилие, които да са придружени от разубеждаващи административни мерки, като например неподновяване на лицензията при неспазване на упоменатите задължения;
4. да бъде въведен метод, който да улесни разделението на отговорностите между тези, които са отговорни за съдържанието и публиката (предупреждения, "watersheds" и т.н.);
5. да бъдат подобрени уменията на медийните специалисти за решаване на проблемите, свързани с неоснователното изобразяване на насилие и с загрижеността на обществото по този повод;
6. да насърчава проучванията за неоснователното изобразяване на насилие в електронните медии, и по-конкретно за очертаващите се за различните медии тенденции и за последиците от такова изобразяване върху публиката.

Международно сътрудничество

В допълнение на съществуващите международни задължения и дейности, които се осъществяват в рамките на Съвета на Европа, държавите-членки трябва да си сътрудничат на двустранна и многостранна основа, както и в рамките на компетентните международни организации, за да развият насочени към съответните проблеми политики, а именно към международното измерение на неоснователното изобразяване на насилие в електронните медии.

За тази цел те трябва да улеснят обмена на информация и сътрудничеството между компетентните регулаторни органи, по-конкретно по отношение на класифициране на съдържанието и разглеждането на постъпили от друга държава жалби.

Законови мерки

Когато отговорните за съдържанието пристъпят към неоснователното изобразяване на насилие, което грубо накърнява човешкото достойнство, или което, поради нехуманния си или унизителен произход, накърнява физическото, психическото или нравствено развитие на публиката, в частност на младежите, държавите-членки трябва ефективно да прилагат съответните граждански, наказателни или административни санкции.

Държавите-членки, които все още не са страни по Европейската конвенция за трансгранична телевизия (1989 г.) се поканват да се присъединят към нея. Всички държави-страни по Конвенцията трябва да осигурят ефективното и прилагане, по-конкретно по отношение на разпоредбите отнасящи се до изобразяването на насилие, и редовно да оценяват ефективността и. Освен това, държавите-членки се приканват да предприемат последващи действия, свързани с Препоръка № R (89)7 на Комитета на министрите относно условията за разпространение на носители на аудио-визуална информация с брутално, порнографско съдържание или на насилие.

Поощряване на качествени програми, услуги и продукти без насилие

В рамките именно на различни национални и европейски програми в подкрепа на производството и разпространението на аудио-визуални произведения, и в тясно сътрудничество със заинтересованите европейски институции и професионални кръгове, държавите-членки трябва да поощряват качествените програми, услуги и продукти без насилие, които отразяват културното богатство и разнообразие на европейските страни.

Насока No.4 – Поделена отговорност за обучение по електронни медии

Държавите трябва да разглеждат обучението по електронни медии като споделена отговорност между тях самите, отговорните за съдържанието и различните сектори на обществото. Такова обучение представлява особено подходящо средство в помощ на публиката, особено на младите, за да развият критично отношение към различните форми на изобразяване на насилие от тези медии и да правят информирани избор.

Декларация на Комитета на министрите относно защитата на достойнството, сигурността и личния живот на децата в Интернет

Комитетът на министрите на Съвета на Европа,

Като припомня основното право на свобода на изразяване и на получаване и размяна на информация и идеи без намесата на държавните органи и независимо от границите, така както е гарантирано от чл.10 от Европейската конвенция за правата на човека и основните свободи (Европейска конвенция за правата на човека – ETS No. 5);

Като припомня Конвенцията на ООН от 1989 г. относно правата на детето, по-специално вроденото право на децата на достойнство, на специална закрила и грижи, необходими за тяхното благополучие, на защита срещу всички форми на дискриминация или на произволна или незаконна намеса в личния им живот и срещу незаконни атаки срещу тяхната чест и репутация;

Убеден, че благополучието и интересите на децата са основни ценности, споделяни от всички държави членки, които трябва да бъдат утвърждавани без каквато и да е дискриминация;

Убеден, че Интернет е важно средство за осъществяване на всекидневните дейности на децата, като комуникация, информация, знание, образование и забавление;

Загрижен обаче от постоянното присъствие на съдържание, създадено от децата, което може да нанесе вреда на тяхното достойнство, сигурност, личен живот и чест, както сега, така и в бъдеще, когато са вече възрастни;

Като припомня Декларацията на Комитета на министрите относно свободата на комуникация в Интернет, приета на 28 май 2003 г., която подчертава, че упражняването на тази свобода не трябва да нарушава достойнството или основните права и свободи на другите, особено на децата;

Изпълнен със съзнанието, че възможността да бъдат проследявани действията на децата чрез Интернет може да ги изложи на криминални дейности, като склоняването им със сексуална цел или други незаконни или опасни дейности, като дискриминация, тормоз, дебене и различни форми на сплашване от други лица;

Като припомня мерките, с които могат да бъдат защитавани децата, споменати в Конвенцията от 2001 г. относно престъпленията в мрежата (Convention on Cybercrime - ETS No. 185), по-специално във връзка с детската порнография, и Конвенцията от 2007 г. относно защитата на децата срещу сексуална експлоатация и сексуални нарушения (Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse - CETS No. 201), особено относно склоняването на децата със сексуална цел;

Убеден, че е необходимо децата да бъдат информирани относно трайното присъствие и рисковете, които произтичат от съдържанието, създадено от тях в Интернет и във връзка с това относно нуждата да развият и да разширяват своята информационна грамотност, определена като компетентно използване на средствата, които осигуряват достъп до информация, развитие на възможности за критичен анализ на съдържанието и усвояване на комуникационни умения за засилване на гражданското чувство и творческите способности, така, както е отбелязано в Препоръка [Rec\(2006\)12](#) на Комитета на министрите относно осигуряване на възможности за обучение на децата в новата информационна и комуникационна среда (Recommendation Rec(2006)12 on empowering children in the new information and communications environment);

Като знае, че комуникацията, използваща новите технологии и новите информационни и комуникационни услуги, трябва да спазва правото на личен живот и тайната на кореспонденцията, гарантирани от чл.8 на ЕКПЧ и доразвити в практиката на Европейския съд за правата на човека, както и в Конвенцията за защита на физическите лица във връзка с автоматичното обработване на лични данни (Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data - ETS No. 108);

Загрижен от описанието и задържането на лични данни, засягащи действията на деца, с търговска цел;

Като отбелязва значението на заключителните документи от срещите на ООН на най-високо равнище по въпросите на информационното общество (Женева, 2003 и Тунис, 2005), по-специално на плана за информационното общество от Тунис от 2005 г, който потвърждава отново ангажираността с разработването на ефективна политика и съответни рамки за защита на децата и на младите хора от нарушения и експлоатация чрез информационни и комуникационни технологии;

Като отбелязва също така значението на мандата на Форума за управление на Интернет на ООН и по-специално на ролята му да намира нови проблеми, които си отнасят до развитието и сигурността на Интернет и да помага за изработването на решения по теми, породени от правилното и неправилното използване на Интернет, които вълнуват обикновените ползватели;

Като знае, че възниква тенденция някои видове институции като например образователните институции, и бъдещите работодатели да търсят информация за децата и за младите хора, когато решават важни проблем, отнасящи се до техния живот;

Декларира, че освен в контекста на правоприлагането, не трябва да има трайно или постоянно достъпно досие на съдържанието, създадено от децата в Интернет, което поставя под съмнение достойнството им, сигурността им и личния им живот или казано по друг начин, ги прави уязвими сега или в по-късен етап от живота им;

Приканва държавите членки, заедно с другите заинтересовани страни, където това е уместно, да проучат възможността да бъде премахнато или изтрито подобно съдържание, вкл. и следите от него (история на свързванията, архиви и извършени манипулации), в рамките на разумно кратък период от време.

Препоръка (2008) 6 на Комитета на министрите към държавите-членки относно мерките в подкрепа на зачитане свободата на изразяване и информация при ползване на Интернет филтри

Комитетът на министрите, съгласно условията на Чл. 15.b от Устава на Съвета на Европа,

Като има предвид, че целта на Съвета на Европа е да постигне по-голяма сплотеност между страните-членки, за да запази и осъществи идеалите и принципите, които са тяхно общо наследство;

Като припомня, че държавите-страни по Конвенцията за защита на правата на човека и на основните свободи (Европейска конвенция за правата на човека, ETS No. 5) са се споразумели да гарантират на всеки под тяхната юрисдикция правата и свободите, определени от Конвенцията;

Като препотвърждава отговорността на страните-членки да спазват основното право на свобода на изразяване и да получава и предава информация и идеи, без вмешателство от страна на държавните органи и въпреки ограниченията на границите, така както е гарантирано в чл. 10 от Европейска конвенция за правата на човека;

Като взема предвид, че всяко вмешателство на държава-членка, която забранява достъпа до точно определено съдържание в Интернет, може да представлява ограничаване на свободата на изразяване и на достъпа до информация в онлайн средата, и че такова ограничение трябва да се съобразява с условията член 10, параграф 2 от Европейска конвенция за правата на човека, както и съответната съдебна практика на Европейския съд за правата на човека;

Като в тази връзка припомня Декларацията за човешките права и правния ред в информационното общество, приета от Комитета на министрите на 13 май 2005 г., по смисъла на която държавите-членки трябва да защитават и подсилват юридическите и практически мерки за избягване на цензура от държавата или частния сектор;

Като припомня Препоръка (2007) 11 на Комитета на министрите към държавите-членки относно насърчаване на свободата на изразяване и на информация в новата информационна среда, която насърчава държавите-членки, частния сектор и гражданското общество да развиват общи стандарти и стратегии в подкрепа на прозрачността и предоставянето на информация, съвети и помощ за индивидуалните ползватели на технологиите и услугите по отношение на, в допълнение на останалото, блокиране достъпа и филтриране на съдържанието и услугите и баланса със свободата да получаваш и разпространяваш информация;

Като отбелязва, че доброволното и отговорно използване на Интернет филтри (продукти, системи и мерки, които позволяват блокиране и филтриране на съдържание в Интернет) може да повиши доверието и сигурността на ползвателите в Интернет, по-специално на децата и младежите, но също така като съзнава, че използването на тези Интернет филтри може да повлияе върху правото на свобода на изразяване и достъп до информация, както е защитено от член 10 на Европейска конвенция за правата на човека;

Като припомня Препоръка (2006)12 на Комитета на Министрите относно осигуряване на възможности за обучение на децата в новата информационна и комуникационна среда, която подчертава важността на обучаващи стратегии и придобиване на информационни умения от децата, които да им позволят по-добре да се отнасят към и да разбират съдържанието (като например към самите тях и към други, порнографията, дискриминацията и расизма) и поведенията (като подстрекателство, заплашване, притесняване или преследване), които носят опасност от нанасяне на вреда, и в следствие на това да стимулират по-голяма увереност, благополучие и уважение към другите в новата информационна и комуникационна среда;

Убеден, че е необходимо да бъдат осигурени условия, при които ползвателите познават, разбират и могат ефективно да използват, да приспособяват и да контролират филтрите според индивидуалните си нужди;

Като припомня Препоръка (2001)8 на Комитета на министрите относно саморегулирането във връзка със съдържанието в мрежата (саморегулиране и защита на потребителите срещу незаконно или вредно съдържание, разпространявано чрез новите комуникационни и информационни услуги), която насърчава неутралното обозначаване на съдържанието, позволяващо ползвателите да направят свои собствени преценки за него, и развитието на

широка гама от средства за търсене и филтърни разграничения, даващи възможност на ползвателите да извършват подбор на съдържанието въз основа на показатели за неговото описание;

Като осъзнава обществената ценност на Интернет, разбирана като обстоятелството, че хората в значителна степен зависят от Интернет като основно средство за всекидневните им дейности (общуване, информация, знание, търговски сделки и забавление) и в резултат на това възниква законното очакване услугите в Интернет да бъдат достъпни, на поносима цена, сигурни, надеждни и непрекъснати и като припомнят в това отношение Препоръка (2007)16 на Комитета на министрите относно мерките за разширяване на обществената ценност на Интернет;

Като припомня Декларацията на Комитета на министрите относно свободата на комуникация в Интернет от 28 май 2003 г., която подчертава, че държавните органи не трябва да отхвърлят достъпа на публиката до информация и друга комуникация в Интернет чрез обща забрана или филтърни мерки, независимо от границите, но че тази норма не пречи на инсталирането на филтри за защита на непълнолетните, по-специално на местата, които са им достъпни, като училища или библиотеки;

Като потвърждава отново ангажимента на държавите-членки към правото на всеки един на личен живот и тайна на кореспонденцията, защитени от чл.8 от ЕКПЧ и като припомня Конвенцията за защита на лицата относно автоматичната обработка на лични данни (ETS No. 108), както и допълнителния протокол към нея, който засяга контролните органи и трансграничния поток от данни (ETS No. 181), както и Препоръка R (99) 5 на Комитета на министрите относно защитата на правото на личен живот в Интернет;

Препоръчва на държавите-членки да приемат общи стандарти и стратегии по отношение на филтрите в Интернет, за насърчаване на пълното упражняване и ползване на правото на свобода на изразяване и информация, както и свързаните с него права и свободи съгласно ЕКПЧ, по-точно като:

- предприемат мерки по отношение на филтрите в Интернет, които са в съответствие с насоките, изложени в приложението към настоящата препоръка;
- уведомят за насоките всички заинтересовани страни от публичния и от частния сектор, особено онези, които проектират, използват (инсталират, активират, дезактивират и прилагат) Интернет филтри, както и гражданското общество, така че те да могат да съдействат за прилагането им.

Приложение към Препоръка CM/Rec(2008)6

Насоки

I. Използване и контролиране на Интернет филтрите с цел пълното упражняване и ползване на правото на свобода на изразяване и информация

Познаването, разбирането и способността за ефективно използване на филтрите в Интернет от страна на ползвателите са ключови фактори, които им позволяват в пълна степен да упражняват и да ползват правата на човека и основните свободи, по-специално правото на свобода на изразяване и информация, и да участват активно в демократичните процеси. Когато става дума за филтри, ползвателите трябва да бъдат информирани, че филтърът е активиран и където е подходящо, да могат да определят и да контролират равнището на подбор на достъпното от тях съдържание. Нещо повече – те трябва да имат възможност да се противопоставят на забраната или на филтрирането на съдържанието и да могат да изискват пояснения или прилагането на съответни мерки.

В сътрудничество с частния сектор и с гражданското общество държавите-членки трябва да гарантират, че ползвателите знаят, че има активирани филтри и където е подходящо, могат да ги активират и дезактивират, както и да им помагат да променят равнището на действащия подбор чрез:

1. разработване и утвърждаване на минимум информация за ползвателите, която да им помогне да определят кога подборът е в действие, както и да разберат как и в съответствие с кои критерии, той работи (например, черни списъци, бели списъци, блокиране с пароли, подреждане на съдържанието и други или комбинация от всички тях);
2. разработване на минимално равнище на информацията, предоставена на ползвателите и на норми, на които тя се подчинява, за да се обясни защо специфичното съдържание е било подложено на подбор;
3. упражняване на редовен контрол върху филтрите и тяхното актуализиране с цел подобряване на ефективността им, както и пропорционалността и легитимността по отношение на преследвания резултат;
4. предоставяне на ясна и сбита информация и ръководство относно ръчното освобождаване от активиран филтър, именно с кого трябва да се влезе във връзка, когато се оказва, че е било безсмислено да се блокира съдържанието и условията, при които филтърът може да бъде преодолян с оглед на специфично съдържание или URL (всеобщ локализатор на ресурси);
5. осигуряване на възможност за оценка на съдържание, което е филтрирано поради грешка без необосновани трудности и в разумен срок;
6. насърчаване на инициативи за повишаване на знанията относно социалните и етичните отговорности на лицата, които проектират, използват и контролират филтрите, особено по отношение на правото на свобода на изразяване и информация и правото на личен живот, както и във връзка с активното участие в обществения живот и демократичните процеси;
7. повишаване на знанията относно потенциалните ограничения на свободата на изразяване и информация и правото на личен живот, които настъпват в резултат на използването на филтрите и на необходимостта да се осигури пропорционалност на тези ограничения;
8. улесняване на обмяната на опит и добри практики във връзка с проектирането, използването и контролирането на филтрите;

9. подпомагане на курсовете за обучение за уеб администратори, родители, образователни работници и други лица, които използват и контролират филтри;

10. популяризиране на съществуващи инициативи и развитие на сътрудничество между тях, насочени към разширяване на отговорното използване на филтрите в съответствие с правата на човека, демокрацията и върховенството на закона;

11. развитие на стандартите и на качествените показатели в областта на филтрите, за да се помогне на ползвателите да изберат и да контролират филтрите по най-добрия начин;

В този контекст гражданското общество трябва да бъде насърчавано да се стреми да повишава знанията за потенциалните ползи и опасности от филтрите за ползвателите. Това трябва да включва популяризирането на принципа, колко е важен свободният и безпрепятствени достъп до Интернет, така че всеки индивидуален потребител да може в пълна степен да упражнява и да се ползва от правата на човека и от основните свободи, по-специално от правото на свобода на изразяване и информация и от правото на личен живот, както и ефективно да участва в обществения живот и в демократичните процеси.

II. Подходящо прилагане на филтри по отношение на децата и младите хора

Интернет значително повиши количеството и разнообразието от идеи, информации и мнения, които могат да бъдат получавани и споделяни от хората, в съответствие с правото им на свобода на изразяване и информация, без намеса на държавните органи и без значение на граници. Същевременно, лесно достъпното съдържание с потенциален риск от вреда, в частност за децата и младежите, се е увеличило. За да бъде задоволено законното искане и дълг на държавите-членки да защитят децата и младите хора от съдържание с потенциален риск от вреда, съгласуваното използване на филтри може да бъде подходящ начин за насърчаване достъпа до Интернет и доверието при ползването му, като допълнение към останалите стратегии за борба с вредното съдържание, каквото е например развитието и предоставянето на информационна грамотност.

В този смисъл държавите-членки трябва да:

1. благоприятстват развитието на стратегии за идентификация на съдържание с потенциален риск от вреда за децата и младежите, като взимат под внимание разнообразието от култури, ценности и мнения;
2. сътрудничат с частния сектор и гражданското общество, за да избегнат прекомерна защита на децата и младежите, като между другото подкрепят изследванията и развитието на интелигентни филтърни системи, които повече отчитат контекста, в който информацията е била доставена (например чрез разграничаване между самото вредно съдържание и безвредните справки към него, каквито могат да се намерят на научните уебсайтове);
3. подпомагат и подкрепят инициативи в помощ на родители и обучаващи при избора и използването на пригодени за съответната възраст филтри за деца и младежи;
4. като част от стратегиите за медийно обучение в официалното и алтернативното образование, да осведомяват децата и младежите за ползите и опасностите в Интернет съдържанието и филтрирането му.

Освен това, честният сектор трябва да се насърчава да:

1. развива „интелигентни” филтри, предоставящи възможност за еволюиращо филтриране пригодно към съответната възраст, които могат да се настройват към развитието и възрастта на детето и същевременно да гарантират, че няма да бъде филтрирано съдържание, което не се разглежда като вредно или неподходящо за целевата група, за чиято защита филтърът е бил активиран;
2. сътрудничат със саморегулиращите и съвместно регулиращи органи с цел разработването на стандарти за еволюиращи и пригодени към възрастта системи за класифициране на съдържание с потенциален риск от вреда, като взимат под внимание разнообразието от култури, ценности и мнения;
3. разработят, в сътрудничество с гражданското общество, обща класификация за филтрите, за да подпомогнат родителите и обучаващите да правят информиран избор при придобиването на филтриращи инструменти, както и да гарантират, че последните отговарят на определени изисквания за качество;
4. насърчават взаимната съвместимост на системите за само-класификация на съдържанието от страна на доставчиците и да подпомагат повишаването на информираността по отношение на потенциалните ползи и опасности от подобни модели за класификация;

При това, частният сектор трябва да се насърчава да:

1. обсъжда и споделя опита и познанията си по отношение на оценката и повишаване на информираността за развитието и използването на филтри като мярка в защита на децата и младежите;
2. редовно да наблюдава и анализира използването и въздействието на филтрите предназначени за деца и младежи, и по-специално тяхната ефективност и приноса им в упражняването и възползването от правата и свободите гарантирани от чл. 10 и други разпоредби на Европейската конвенция за правата на човека.

III. Използване и прилагане на Интернет филтри от публичния и частния сектор

Въпреки важността от подобряване на възможностите на потребителите по отношение на ползването и контрола на филтрите, което беше посочено по-горе, и като се взима под внимание широкообхватната обществена ценност на Интернет, публичните органи на всички нива (като администрации, библиотеки и образователни институции), които въвеждат или ползват филтри при предоставянето на обществени услуги, трябва да подсигурят на всеки потребител пълното спазване на свободата на изразяване и информация, както и на правото на всеки на личен живот и зачитане тайната на кореспонденцията.

В тази връзка, държавите-членки трябва:

1. да се въздържат от филтриране на Интернет съдържание в управлявани от публични органи електронни комуникационни мрежи, при основания различни от

тези, изложени в член 10, параграф 2 на Европейската конвенция за правата на човека, така както се тълкува от Европейския съд за правата на човека;

2. да гарантират, че общонационални мерки за блокиране или филтриране на територията на страната могат да бъдат въведени от страна на държавата, само ако условията на член 10, параграф 2 на Европейската конвенция за правата на човека са изпълнени. Такова действие на държавата трябва да се предприеме само, ако филтрирането се отнася за специфично и ясно установено съдържание, компетентния национален орган вече е взел решение относно незаконността на съответното съдържание и това решение може да бъде преразгледано от съдебна инстанция или независим и безпристрастен регулаторен орган, в съответствие с изискванията на член 6 от Европейската конвенция за правата на човека;
3. да въведат, където е необходимо и подходящо, разпоредби в националното законодателство за предотвратяване на умишлени злоупотреби с филтри за ограничаване достъпа на гражданите до законно съдържание;
4. с цел да се ограничи необоснованото блокиране на съдържание, да осигурят всички филтри да бъдат оценявани преди и по време на пускането им в действие, за да може да се потвърди, че последиците от филтрирането отговарят на причината за ограничаване на достъпа, и следователно е основателно в едно демократично общество;
5. да осигурят ефективни и лесно достъпни възможности и средства за възражение, включващи отстраняване на филтри, в случаите, при които ползватели и/или автори на съдържание предявяват претенция, че съдържанието е било блокирано неоснователно;
6. да се въздържат от цялостно и всеобщо блокиране на оскърбително или вредно съдържание за потребители, които не са част от групата, за чиято защита филтъра е бил активиран, както и на незаконно съдържание за потребители, които при изключителни обстоятелства обосновават демонстрация на основателен интерес или нужда от достъп до такова съдържание, особено с изследователска цел;
7. да осигурят, че правото на личен живот и тайна на кореспонденцията се спазва при използването и прилагането на филтри, както и че регистрирани, записани и обработени личните данни с филтри се използват само за легитимация и с нетърговска цел.

Освен това, държавите-членки и частния сектор се насърчават да:

1. оценяват и преразглеждат редовно ефективността и пропорционалността по отношение въвеждането на филтри;

2. подсилят информираността и съветите към потребителите, засегнати от филтриране в частните мрежи, в това число чрез информация за съществуването на и основанията за използването на филтри, и за критериите при които действат филтрите;
3. сътрудничат с потребителите (клиенти, служещи и т.н.) за подобряване на прозрачността, ефективността и пропорционалността на филтрите.

В този смисъл, гражданското общество трябва да бъде насърчавано да следва развитието и въвеждането на филтри от страна на основните засегнати страни, както от държавния сектор така и от частния. То, където е подходящо, трябва да призове държавите-членки и частния сектор, съответно да подсилят и улеснят правото на всички потребители на свободата на изразяване и информация, особено по отношение на тяхната свобода да получават информация без намеса от страна на държавните власти и независимо от границите в новата информационна и комуникационна среда.